

ДО
НАУЧНОТО ЖУРИ ЗА ЗАЩИТА
НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД
НА ДОКТОРАНТА
ХРИСТО НИКОЛАЕВ БАНОВ
ЮЗУ „НЕОФИТ РИЛСКИ”

СТАНОВИЩЕ
от доц. д-р Андрей Александров,
Институт за държавата и правото при БАН

Уважаеми колеги,

Със заповед на Ректора на ЮЗУ „Н. Рилски“ № 1911 от 01.10.2019 г. съм определен за член на научното жури за провеждане на публична защита за присъждане на ОНС „доктор“ на Христо Николаев Банов – докторант на самостоятелна подготовка на обучение по „Трудово право и обществено осигуряване“ към катедра „Гражданскоправни науки“ на Правно-историческия факултет, с тема на дисертационния труд: „Трудов договор за обучение по време на работа“. На първото заседание на журито ми беше възложено изготвянето на становище по така представения труд.

Намирам, че предложеният дисертационен труд „Трудов договор за обучение по време на работа“ представлява стойностно научно изследване по един сравнително слабо засегнат до момента в българската правна доктрина въпрос и е свидетелство за научно-изследователския потенциал на автора. То отговаря на изискванията на чл. 6, ал. 3 ЗРАСРБ: „*Дисертационният труд трябва да съдържа научни или научноприложни резултати, които представляват оригинален принос в науката. Дисертационният труд трябва да показва, че кандидатът притежава задълбочени теоретични знания по съответната специалност и способности за самостоятелни научни изследвания.*“

Представеният дисертационен труд е оригинално научно изследване на важен институт на българското трудово право. Той без съмнение показва задълбочените проучвания на автора по избраната тема и се отличава е оригиналност на направените анализи и изводи. Изборът на тема е удачен, доколкото въпросите, свързани е придобиването, повишаването на професионалната квалификация и преквалификацията на работниците и служителите са от ключово значение за изпълнението на задълженията по трудовото правоотношение и за професионалното развитие на полагащите наемен труд лица. Специално уредбата на „трудовия договор с условие за обучение по време на работа“ (известен доскоро с наименованието „договор за ученичество“) претърпя интересно развитие в последните няколко години и е благодатна основа за нови научни изследвания, поради което приветствам желанието на докторанта да насочи вниманието си към тази материя.

I. Съдържание на дисертационния труд

Представен е дисертационен труд в общ обем от 369 страници. Изложението е разпределено на въведение, три глави с вътрешни подразделения и заключение. Приложена е и библиография на използваната литература с впечатляващ брой заглавия на български, руски и английски език. Изложението като цяло е правилно структурирано и следва нормативната и логическата последователност, в която се поставят проблемите. Намирам съчинението – и като структура, и като обем – за подходящо и отговарящо на формалните изисквания за дисертационен труд.

Глава първа проследява правната уредба на анализираната тема, нейното историческо развитие, въвежда в понятийния апарат и запознава читателя с една оригинална авторова теза – относно възможността за използване на трудовия договор за обучение за целите на преквалификацията. Тази възможност той извежда по тълкувателен път от забраната за повторно склучване на договора между същите страни за обучение по същата професия (чл. 230, ал. 1, изр. 2^{ро} КТ). Разгледано е съотношението на тази форма на преквалификация с договорите по чл. 234 – 235 КТ, преквалификация чрез дуално обучение и др. Тезата на докторанта заслужава подкрепа: действително, няма пречка такъв договор да се сключи между

същите страни, но за обучение по друга професия/специалност. Изричното акцентиране на тази възможност е полезно, доколкото тя е слабо позната и застъпена в практиката, а правната теория (както посочва и авторът) досега не ѝ е отделяла особено внимание.

Глава втора е посветена на сключването и съдържанието на трудовия договор за обучение по време на работа. И тук е поставен акцент на авторовата теза за използването на разглеждания договор за целите на преквалификацията, като са изследвани възможностите за сключване на такъв договор с лице, което вече има качеството „работник/служител“ при същия работодател. Изяснени са спецификите в случаите на дуално обучение. Интерес в анализа представляват основно изводите на автора, свързани с характерните елементи от съдържанието на договора с условие за обучение: въпросите, свързани с осъществяването на обучението, срокът на договора, трудовото възнаграждение и т.н. И тук не липсват оригинални заключения, напр. възможността при този договор да се използва сделната, а не само повременната система на заплащане на труда.

Глава трета разглежда особеностите при прекратяването на трудовото правоотношение по време на и след завършване на обучението. Правилно дисертантът подчертава, че някои основания за прекратяване са неприложими, напр. липса на качества на работника или служителя за ефективно изпълнение на работата (чл. 328, ал. 1, т. 5 КТ) и липса на необходимото образование или професионална квалификация за изпълняваната работа (чл. 328, ал. 1, т. 6 КТ). Без да са изключени по силата на изрично правило, те действително противоречат на логиката на въстъпването в такова правоотношение – да се придобият квалификацията и качествата за изпълнението на работата.

Същевременно авторът обосновава наличието и на „специални“ основания за прекратяване на тези договори (напр. в раздел 4.2. *Специалните прекратителни основания по чл. 232 КТ; в § 3 Проблеми при прекратяването на трудовото правоотношение по чл. 232 КТ*). Тук авторът развива и една дискусационна теза: че разпоредбата на чл. 236 КТ също въвеждала допълнителни основания за прекратяване на трудовия договор с условие за обучение, включително като

допуска страните да уговарят нови прекратителни основания (чл. 236, т. 2 КТ). Намирам аргументацията за интересна, макар да не мога да я споделя.

Заключението се състои от две относително равни по обем и ясно обособени части: в първата се оценява социалното значение на уредбата (според интерпретацията на автора), а във втората са направени предложения *de lege ferenda* за нейното подобряване.

II. Положителни характеристики на представения дисертационен труд

Като положителна характеристика на представеното изследване ще посоча на първо място яснотата на изказа на автора. Текстът се чете лесно, което позволява бързо възприемане на представената информация и леко проследяване на авторовата мисъл. Езикът е точен и юридически прецизен. В дисертационни труд се откриват интересни и оригинални разсъждения върху някои въпроси от терминологичен характер (за използването на понятието „условие“ в наименованието на този договор, за различията между „обучение“ и „образование“ и др.).

Намирам за полезно прилагането на историческия и сравнителноправния метод на изследване (напр. съпоставката с ученическия договор по Трудовия кодекс на Руската федерация; частта от изложението относно историческото развитие на този договор у нас и т.н.). Тази информация не се поднася самоцелно или единствено, за да демонстрира осведомеността на автора по темата, а и за да обуслови или подкрепи изводи, направени по отношение на действащата уредба. Струва ми се, че дисертантът се е стремил изследването му да има както теоретична, така и практическа полезност, и удачно е съчетал тези две насоки в работата си.

Оценявам положително и способността на дисертанта да въвежда и отстоява собствени тези, които могат да се разминават или да противоречат на тезите на други автори. Без съмнение, критиката му е облечена в полемичен, но коректен дух на изложение. Той проявява куража да се противопостави на застъпвани с десетилетия тези в разглежданата материя, като навежда собствени аргументи за

своите виждания, след като добросъвестно и точно е обобщил същината на опровергаваното схващане.

Макар на пръв поглед проблемите на дуалното обучение да излизат извън заглавието на дисертационния труд, според мен тяхното включване също е удачно. На първо място, една сериозна част от разпоредбите на чл. 230 и сл. КТ създават специфични правила и отклонения от „общия“ режим при дуалното обучение – изключването им от темата на дисертацията би оставило впечатление за недовършеност на изследването. От друга страна, дуалното обучение поставя много интересни правни проблеми, а уредбата му в настоящия си вид е твърде дискусионна. Затова и авторът убедително успява да покаже изследователския си потенциал в анализа на темата.

Бих искал да обърна внимание и на някои отделни детайли, които действително не са привличали особен интерес в трудовоправната ни литература – споменатата възможност при трудовия договор за обучение да се използва сделната система на заплащане на труда; принципната допустимост на използването на този договор за целите на преквалификацията; неприложимостта на някои прекратителни основания (по чл. 328, ал. 1, т. 5 – 6 КТ) и др. Засягането на тези въпроси показва способността на автора самостоятелно да идентифицира правни проблеми и да формулира предложения за тяхното решаване.

Намирам за убедителни повечето от направени предложения *de lege ferenda*, напр. в срока на обучението да не се включва времето, през което работникът или служителят е бил в законоустановен отпуск; полагането на изпит да следва непосредствено завършването на обучението, а да не се допуска отлагане във времето; да се установи подходящ срок за полагане при необходимост и на повторен изпит и др.

III. Някои критични бележки

Без следващите редове да променят общата ми оценка за представения труд, бих изложил и някои критични бележки по него.

На първо място, те произтичат от принципното ми несъгласие с авторовата оценка относно ефективността на уредбата. Според дисертанта уредбата сега

съществено се отличавала от уредбата на договора за ученичество, като той вижда в нея способ за въвеждане във вътрешното законодателство на стратегията „Европа 2020“ и по-конкретно концепцията за учене през целия живот; определя договора като „едно от средствата за решаване на проблема с безработицата“; оценява настоящата редакция на разпоредбите като създаващи по-богати възможности за използване на този механизъм за целите на преквалификацията и т.н. Изобщо, авторът е твърде „благосклонен“ към качеството и ефективността на изследваната уредба, което категорично не споделям като крайна оценка. Вероятно оттук произтича и скептичността ми към някои от направените изводи на различни места в изложението, доколкото не считам за вероятно те да се приложат на практика. Едва ли например страните по съществуващо трудово правоотношение ще го изменят или прекратят, за да сключат трудов договор е условие за обучение е цел преквалификация на служителя. Авторът споменава „често срещания“ според него случай, когато по време на обучението се налага работникът или служителят да ползва неплатен отпуск по чл. 160 КТ, в резултат на което губи и трудов стаж. Лично на мен такива случаи не са ми известни. Не намирам за основателно твърдението, че трудовият договор по чл. 230 и сл. КТ може да се прекратява по реда на чл. 236 КТ, вкл. на основания, предвидени в самия договор. Съгласно чл. 233 КТ за отношенията между страните по трудовия договор с условие за обучение по време на работа се прилага действащото трудово законодателство. А действащото трудово законодателство изхожда от принципна на законоустановеност на основанията за прекратяване на трудовото правоотношение.

Въпреки тези разминавания в становищата ни с дисертанта по отделни въпроси, аз не мисля, че в правната наука изобщо може да се говори за „правилни“ и „погрешни“, а само за „аргументирани“ и „неаргументирани“ твърдения. Изразените от автора становища са обосновани с доводи, които той счита за определящи, което само по себе си му прави чест. Ако изразявам несъгласие е някои от тях, това е само добронамерен опит да предизвикам по-нататъшна научна дискусия по темата.

На второ място, позволявам си да дам и някои препоръки за евентуалното подобряване на дисертационния труд, ако авторът вземе решение за неговото

последващо публикуване, което по мое мнение би било полезно (и, разбира се, ако реши да съобрази тези препоръки).

Според мен логичното място на сравнителния анализ между трудовия договор за обучение и трудовия договор със срок за изпитване е в глава първа на изложението, където се изследват по-общи въпроси, а не в глава втора. Струва ми се също, че в опит да акцентира на тезата си относно възможността за използване на договора за целите на преквалификацията, авторът допуска известни повторения: напр. в § 3, т. 1 на глава първа и в § 1, т. 2 на глава втора).

По отношение на формулираните в заключението предложения *de lege ferenda*, обръщам внимание на дисертанта на една (най-вероятно техническа) грешка, която лесно може да се коригира. Предложение № 2 на с. 354 се отнася за чл. 230, ал. 1, изречение второ КТ, а не за чл. 232. По-същественият ми коментар се отнася до формулирането на предложенията или по-точно съгласуваността между тях. Щом още първото предложение (което изцяло подкрепям) е във всички посочени нормативни актове изразът „обучение чрез работа (дуална система на обучение)“ да се замени само с „дуално обучение“, защо в следващите си предложения авторът не се придържа към него, а напротив – предлага допълване на други разпоредби със същия многословен и тромав израз? Мисля, че е удачно предложенията да се представят по начин, по който дисертантът би формулирал цялостната уредба на института.

Както посочих, изложените в последната точка бележки са добронамерени препоръки към автора, които той по собствена преценка може да приеме или отхвърли при бъдещата си работа по темата. При всеки случай за мен е вън от съмнение, че дисертационният труд „Трудов договор за обучение по време на работа“ съдържа резултати, представляващи съществен оригинален принос в трудовоправната наука. Той изцяло покрива законовите изисквания за получаване на ОНС „доктор“, поради което убедено ще гласувам за вземане на положително решение от научното жури.

Накрая, позволявам си да допълня и едно последно изречение за личните си впечатления от работата на Христо Банов като мой колега в Института за държавата и правото при БАН, заемаш длъжността „асистент“ в Секция „Гражданскоправни науки“. Тя се отличава с отданост, задълбоченост, показва ентузиазъм и амбиция за професионално научно израстване. От преките си наблюдения знам, че зад представения дисертационен труд стои много труд, положен съвестно от дисертанта.

окт. 2019 г.

член на научното жури:

доц. д-р А. Александров